

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:2527

av Patrik Lundqvist och Peter Persson (båda S)

Ökat inflytande för de förtroendevalda och allmänintresset

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för ett ökat inflytande över statsmakten för förtroendevalda i riksdagen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över insynsrådets verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I skuggan av New Public Management (NPM) pågår en successiv maktförskjutning från riksdagens ledamöter till tjänstemän och av tjänstemän utsedda ”experter” över statsmakten. Ingen har ifrågasatt att Sverige ska ha fristående myndigheter, detta är tydligt anggett i regeringsformen. Däremot har knappast grundtanken i det svenska folkstyret varit att myndigheterna skulle överlämnas helt till generaldirektörer som inte ens besväras av styrelser längre utan har så kallade ”insynsråd” till vilka utses ledamöter som passar myndigheten. Av nåder ingår också en och annan riksdagsledamot.

Förebilden för detta är givetvis företagsformen men man kan säga att dagens generaldirektörer blivit långt mäktigare och står under en betydligt lösare kontroll och insyn än de verkställande direktörerna i företagen. De senare har dock ändå rätt tydligt en styrelse och styrelseordförande som kan utöva ett inte helt obetydligt inflytande och, framför allt, kan ingripa vid mindre god förvaltning från den verkställande direktörens sida. Bolagsstämman varje år utgör ett årligt kontrolltillfälle.

Dagens generaldirektörer utses av regeringen och sitter på längre tidsbundna mandat. Genom anslag och regleringsbrev sker en påverkan från riksdag och regering. Ett allmänt intryck är dock att våra fristående ämbetsverk i allt mindre utsträckning utgör

en flotta med en gemensam kurs utan mer av isolerade fartyg vars högsta befäl söker sin egen kurs. I vad mån detta handlar om att styrelser, i dess gamla form, försvunnit eller mer om att den informella styrningen och lyhördheten från många generaldirektörers sida relativt riksdagens och regeringens vilja avtagit, är svårt att säga.

Även i styrelserna för våra universitet och högskolor har de politiskt valda rensats ut tillsammans med företrädare för våra tre fackliga huvudorganisationer och deras förbund. En gissning är också att de breda folkrörelserna är dåligt representerade relativt näringslivsintressen. Vi är inte helt övertygade om att forskning och högre utbildning mår bäst av att styras av sig själva i samverkan med näringslivet. Vi tror faktiskt att politiskt valda och valda från andra demokratiska organisationer har något att berätta om det samhälle som akademien studerar i sin forskning och utbildar människor till. Även naturvetenskap, medicin och teknik har behov av intryck från det samhälle de verkar i och påverkar.

Det är med djup oro vi följt utvecklingen i ett av våra ämbetsverk. Lyhördhet mot medarbetare och medborgare tycks låg. Intresset för politikens uppfattningar nästan ännu lägre.

Regeringen måste värna riksdagsledamöternas och allmänintressenas inflytande och påverkan på samhället. I huvudsak måste det gälla den centrala statsmakten. Regeringen bör verka för en starkare politisk representation och representation för demokratiska allmänintressen i statliga verk och bolag samt på universitet och högskolor.

Insynsrådets verksamhet bör ses över.

Patrik Lundqvist (S)

Peter Persson (S)